

following components of the translation competence are distinguished: special "translation" knowledge of two languages, ability to professional interpretation of the source text; mastering the technology of translation; knowledge of the norms of the language of translation; knowledge of the translation norms that determine the choice of the translation strategy; knowledge of the rules of style and genre of the text; a certain amount of background knowledge; creative translation skills, translation mobility, providing for a quick choice of an adequate translation strategy, the ability to intensively switch language codes in the process of intercultural communication, as well as a developed linguistic flair. It is determined that the translation competence is a complex polycomponent education that contains a knowledge, technological, value, reflective components. Prospects for further research, in particular the development of translation competence through the development of appropriate computer tools, have been identified.

Key words: translation competence, future translators, components of translation competence.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Нікітіна А. В.

УДК 811.161

М. Ю. Кабиш

ВИВЧЕННЯ КАКОФОНІЇ ТА ОНОМАТОПЕЇ ЯК ЗАСОБІВ ТВОРЕННЯ ПОЕТИЧНИХ ОБРАЗІВ У ВІРШАХ МИКОЛИ ВОРОНОГО

Сучасний учитель має володіти не лише знаннями в межах шкільної програми, а й академічними, адже він реалізує не тільки завдання чинної шкільної програми, а й працює з обдарованими учнями, готує їх до олімпіад, творчих конкурсів та роботи в МАН.

Антропоцентричний підхід до опису мовних явищ посилив увагу вчених-мовознавців до проблеми взаємовідношення форми і змісту мовного знака, інтерпретації та класифікації значень голосних і приголосних звуків у різних стилістичних умовах.

Фоностилістичні засоби забезпечують красу та комунікативну завершеність художнього тексту, слів у ньому, а також впливають на майстерність, поглиблення змісту висловлюваного. За умов стилістично виправданого використання фонетично різноманітні і, водночас, близькі між собою слова виявляють свої функціональні можливості найповніше і найдоречніше.

Фоностилістичні засоби становлять систему словесної побудови з уживанням однакових або схожих звуків, завдяки яким створюються певні звукові образи, дуже близькі до тих, що сприймаються на слух у реальному житті.

Проблема дослідження фоностилістики як науки знайшла своє відображення в працях Л. Щерби, Л. Зіндера, М. Панова, Р. Аванесова, Л. Бондарко, М. Гордіна, Н. Шанського, К. Горбачевича, Л. Мацько,

Л. Українець та ін. Українська фоностилістика висвітлена в працях І. Білодіда, І. Чередниченка, О. Масюкевич, В. Мурат та ін. Проте фоностилістичні засоби в українських поетичних текстах є малодослідженими.

Поетична мова – це та галузь, де фонетичне значення повністю себе реалізує: звукова форма слова, якість і кількість звуків семантизуються, стають носіями сенсу поетичного твору, таким чином і з'являються відношення між двома сторонами єдності форми і змісту.

Художній твір репрезентує один із «можливих світів» автора – його картину світу – у звуках, фарбах, емоціях, оцінках. Відповідно читач і інтерпретатор намагаються «побачити» цю картину в цілому і вловити суттєві для її розуміння нюанси. Формується звуко-колірна картина світу письменника – фрагмент його загальної поетичної картини світу, відображене в ідіостилі комплексне уявлення суб'єкта про світ звука і кольору, система власне естетичних смислів, що виявляються у процесі художньої комунікації [8, с. 211].

Миколи Вороной – яскравий представник символізму, для якого характерна мелодійність й символічність твору, що залежить від звукової організації тексту. Символісти були одними з перших в історії світової літератури, хто спробував свідомо використовувати в поетичній практиці фонетичний символізм і знайти співвідношення між значенням слова, ідеєю, поняттям і звуком, оформленням цього значення.

Мета статті – виокремити деякі аспекти вивчення студентами-філологами фонетичних особливостей творів Миколи Вороного; проаналізувати значення какофонії та ономапої у творенні поетичних образів віршів Миколи Вороного.

Аналіз поетичних творів Миколи Вороного засвідчив спільні риси творчості поета та європейської поезії кінця XIX – початку XX ст., що виявляються в акцентованій увазі до поетичної форми, яка визначає структурну своєрідність віршів, а ритмічні, звукові чинники відповідають особливостям художнього мислення поета.

Микола Вороной звертав особливу увагу на звукове оформлення поетичних творів, що визначає психологію його творчості: «Виходить, що я починав не так од образу, як од звука... Гасло Верленове «De la musique avant toute chose!» стало моїм гаслом, коли ще не читав ні Верлена, ні його товаришів» [1, с. 605].

Аналіз поетичної творчості Миколи Вороного засвідчив, що у віршах використано чимало збігів приголосних, важких для вимови. «Немилозвучність, какофонія – неприємне для слуху звучання. Виникає при настирливому повторенні тих самих звуків або звукосполучень, їх нагромадженні у фразі (тексті)...» [5, с. 376].

Какофонія посилює ідейний зміст поезій, допомагає передати почуття ліричного героя, його думки. Поезія Вороного звучить то як ніжна арфа, то як тиха сповідь, то як філософський роздум, завжди глибоко торкаючись людської душі. Використовуючи какофонію поет передає суперечливі думки ліричного героя: *Знов стелиться переді мною шлях / Через терни, байраки, дике поле... / Куди ж по всіх зневір'ях та жалях / Знов поженеш мене, лихая доле?* [1, с. 42].

Ліричний герой «Мандрівних елегій» – вічний мандрівник, який змушений блукати світом. Він не знає, звідки вийшов, де остаточна мета

його подорожі, навіщо взагалі вийшов у світ. Невидима сила підкорює його волю, розум, почуття. Ця сила страшна, як первородний гріх, і герой не може дати точного визначення цій могутності. Можливо, це спогад про втрачений рай. У цій подорожі герой не має ані друга, ані коханої, які б у разі потреби могли підтримати його. Самотність настільки гнітить героя, що він відчуває пустоту у своїй душі: *Мов холодна, темна течія / Вливається і студить мою душу... / Ні радощів, ні щастя, ні кохання, / Одно мені судилося: блукання!* [1, с. 42].

Какофонічним є і згущення приголосних у вірші «Пам'ятай про смерть». За допомогою цього засобу автор глибше передає стан ліричного героя, який закоханий у красиву дівчину. Юнак застерігає любу від того, що зникне тінь краси і прийде «захід сонця», а тому немилозвучність вважаємо вмотивованою та свідомою: *Дівчино-серденько! Ти мов рожевий цвіт / Напрочуд кожному пишаєшся красою. / Хто раз тебе уздрить, забуде цілий світ / І мимохідь услід полине за тобою* [1, с. 45].

У поезіях Миколи Вороного досить широко використано ониматопею (грец. *onomatopoeia* – звуконаслідування).

Звуконаслідування – це слово, яке імітує або має імітувати за допомогою артикуляції звуки різної природи (звуки тварин, природи або роботи техніки, машин). Звуконаслідування також визначають як умовну словесну імітацію звучань навколишньої дійсності засобами мови [3, с. 56].

Розрізняють два види звуконаслідування: 1) вживання слів, які буквально відтворюють звуки навколишнього світу: крик птаха, свист вітру, гуркіт грому (ку-ку-рі-ку, гур-гур); 2) імітація звукових ефектів добором певних слів [2, с. 187].

Звуконаслідування цікаві тим, що для них необов'язковим є фонетичне значення: «в них не фонетичне значення співвідноситься з семантичним, а звучання з денотатом... З іншого боку, повторення однієї і тієї самої фонемі в різних словах для позначення схожих звуків... створює своєрідне фонетичне значення, яке функціонує в межах певного класу лексем» [7, с. 89].

Микола Вороний зумів майстерно відтворити, естетично оформити та евфонічно передати цілу низку слухових вражень: шелест листя, плескіт морських хвиль, бряжчання зброї, гуркіт міста, шум дощу тощо.

У поезії Миколи Вороного використано два види звуконаслідування: а) вживання слів, що буквально відтворюють звуки навколишнього світу – стукіт дзьоба дятла, свист вітру, гуркіт грому, крик птаха тощо, наприклад: *Тук-тук, тук-тук... Не жалює цвяхків;/ тук-тук... Працює тесля мертвяків* [1, с. 203]; б) імітативне витворення потрібних звукових ефектів шляхом добору певних слів, які самі по собі не є ониматопеями. Такі складніші випадки імітативного звукопису постають у текстах, де нема простої ониматопеї, але вона непрямо витворюється на ґрунті звучання словесних рядів із відповідними фонемами, внаслідок чого вірш за допомогою естетично спрямованого ониматопеїчного повтору має більший стилістичний ефект. Враження від таких звуконаслідувальних слів приводить читача до відчуття їх дійсно реального акту, особливо тоді, коли поет добирає склади, що повторюють основний звук, напр.: *Наді мною круки крячуть, / Круки*

крячуть і регочуться сичі [1, с. 136]; *А море плескоте, / а море клекоче, / Мов тихо-тихесенько плаче* [1, с. 53].

У поетичних творах Миколи Вороного подано класифікацію звуконаслідувань на основі критерію джерела виникнення звуку: людина, предмет, природні явища, тварини.

Група «Людина як джерело виникнення звуку» поділяється на дві підгрупи за умовами виникнення звуку: 1) емоційно-психологічний стан людини як умова виникнення звуку. Наприклад: *Хе-хе, - ірже хамулагном. / Го-го, - вторує кат баском* [1, с. 55]; *Не зітхав, не ридав і волосся не рвав, / наче пам'ятник, я мовчазливий стояв* [1, с. 109]; *Коли чує: «не співай!.. - / Хтось до нього промовляє. - / Ти ревиш, мов той бугай»... / Коли чує: «Не співай»* [1, с. 55]; 2) фізіологічний стан людини як умова виникнення звуку. Наприклад: *І ось я стукаю до брами / І знов гукаю: Відчини* [1, с.137].

Наступною групою є «Предмет як джерело виникнення звуку». Особливістю створення звуку предметами є те, що неживе не може бути самостійним джерелом звуку, але яскраво використано у поетичному доробку митця: *Тихо бринять і зникають / В безвісті звуки ясні, / гаснуть, як в морі огні, / І лебедять, і спадають / В душу мені* [1, с. 62]; *А в душі все гудуть, все лунають пісні, / Все бринять у ній струни її голосні* [1, с. 72]; *Чарочки дзінь-дзінь... / Вип'ємо та й амінь. / Потім буки в руки - / Згинь, враже, згинь!* [1, с. 99]; *Дінь-дінь, дінь-дінь, дзвенять дзвіночки, - / Пасеться череда. / Щебечуть весело пташки... / Виблискує вода* [1, с. 78]; *І полилися сльози, - / течуть вони, дзюрчать... / поезії і прози / не можна парувать!* [1, с. 95]; *Летять слівця, мов ті колючки, / Під дзвін і ляскіт кастаньєт; / отруйно звинні, як гадючки, / Лунають жарти, фіглі, штучки / Злих канцонет* [1, с. 100]; *Дзвін тимпанів, бренькіт лір / і гучні весільні хори... / кров кипить, палає зір... / хай же піняться амфори!...* [1, с. 107].

Цікавою архітектонікою відзначається вірш «Спомини» Миколи Вороного. Зображується елегійний стан душі ліричного героя, викликаний спогляданням навколишнього світу та споминами минулого. Надзвичайна мелодійність ліричного твору можна пояснити передусім ритмікою і звуковим оформленням, а також уживанням ономапопеї. Стопи хорєя створюють своєрідний журливий колорит, дуже близький до народнопісенного, а парне жіноче римування посилюють фольклорне начало. Поезія об'єднує в собі ключові слова, що утворюють прозорий асоціативний ряд споминів ліричного героя: «дінь-дон – крізь сон – німі – у тьмі – «вона» – з вікна – канон – дінь-дон». Похоронний «дінь-дон» повертає героя споминами у минуле і змушує згадати «її»: *Сумеркові тони... / Похоронні дзвони - / Дінь-дон... / Ніби на екрані, / Образи в тумані, / Крізь сон* [1, с. 82].

Символіка дзвонів у поезіях Миколи Вороного має два основні значення – символіка смерті і символіка воскресіння у значенні не лише особистому, але й національному: *Тихий, елегійний / Колисково-мрійний / канон / Дзвони монотонні, / дзвони похоронні - / Дінь-дон* [1, с. 82].

Група «Природні явища як джерело виникнення звуку» передає: 1) звуки дощу, граду: *Дрібно сіється дощ, хлюпотить; / Світло гасне і знов миготить / Крізь туман* [1, с. 127]; *Дрібно дощ капотить, / Світло ледве мигтить... / І поволі туман налягає...* [1, с. 129]; 2) звуки струмка,

хвиль: *А море плескоте, а море буркоче / Та ніби зітхає і плаче* [1, с. 54]; 3) звуки грому: *Але певно: час не жде, / а колись таки над нами / Буря грізно загуде / Стоголосими громами* [1, с. 106]; 4) звуки вітру, бурі: *То мов стогоном заллється, / то мов буря понесеться... / Чи ридає? Чи сміється?* [1, с. 128]; *Заледве вітер набіжить, / По їх верхах зашамотить / І зникне в гушині* [1, с. 40]; 5) звуки дерев, листя, трави: *Гне очерет додолу, шелестить, / Мов звір в байраці, виє осоружне* [1, с. 45].

Група «Тваринний світ як джерело виникнення звуку» представляє звуконаслідування криків птахів та тварин: 1) серед слів, що позначають крики птахів, можна виділити такі звуконаслідувальні слова: *Круки прочуть: «Кари-чари, / Кари-чари підуть скрізь, де підеш ти: / В гори, в ліс і на базари – / На базари світової суєти...»* [1, с. 136]; *Стояли мовчазні... І гомін уцухав... / кувала тільки десь сумна зозуля в лузі* [1, с. 110]; *Так соловейко щебетав, / Що я сидів і сумував, / Мене не тишив спів* [1, с. 40]; 2) звуконаслідування крику тварин: *«Вічну пам'ять» у лісі десь вовк завивав, / Як її в домовину живу я ховав* [1, с. 109].

За допомогою звуконаслідування Микола Вороний створює «звуковий образ», «звуковий живопис». Наприклад: *Наче лагідна молитва / Журно пісня та лунає. / Ось її акорд останній / В п'ятьмі ночі потонає* [1, с. 144].

Отже, Микола Вороний за допомогою какофонії та ономапоєї забезпечив органічну єдність звукових явищ і композиційно-сміслового тла художньої структури, створив своєрідні звукообрази, що несуть емоційне навантаження. Звукові компоненти створюють надзвичайно потужну енергетику вірша, поглиблюють смислове, символічне навантаження слів, окремих ідейно-тематичних задумів, образних побудов поетичного тексту. Вивчення цього матеріалу є досить важливим для майбутнього вчителя словесності, який працюватиме з обдарованими учнями, розроблятиме програми факультативних занять та спецкурсів з особливостей творчої манери того чи іншого письменника.

Список використаної літератури

- 1. Вороний М. К.** Поезії. Переклади. Критика. Публіцистика / Упоряд. і приміт. Т. І. Гундорової. Автор вступ. ст. і ред. тому Г. Д. Вервес. – К. : Наук. думка, 1996. – 704 с.
- 2. Дудик П. С.** Стилїстика української мови: навч. посібник / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
- 3. Егорова А. А.** Звукоизобразительность в традиционной английской детской поэзии : дис.. канд... фил. наук / А. А. Егорова. – Иваново, 2008. – 200 с.
- 4. Кабиш М. Ю.** Стилїстичні функції звукопису в поетичному мовленні українських поетів початку ХХ ст. / М. Ю. Кабиш // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : збірник наукових праць / за загальною ред. Ж. В. Колоїз. – Кривий Ріг, 2011. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 169–175.
- 5. Калашник В. С.** Немилозвучність // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К., 2000. – 824 с.
- 6. Мацько Л. І.** Стилїстичні функції звуконаслідувальних слів / Л. І. Мацько // Культура слова : Республ. міжвід. збірник. – 1982. – Вип. 22. – С. 35–39.
- 7. Пелевина Н. Ф.** О

семантизации звуковой стороны художественного текста / Н. Ф. Пелевина // Вопросы семантики: Межвузовский сб. Вып. 2. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1976. – С. 88–95. **8. Прокофьева Л. П.** Цветовая символика звука как компонент идиостиля поэта (на материале поэтических произведений А. Блока, К. Бальмонта, А. Белого, В. Набокова): дис. ... канд. филол. наук: / Л. П. Прокофьева. – Саратов : СГУ, 1995. – 256 с.

Кабиш М. Ю. Вивчення какофонії та ономотопеї як засобів творення поетичних образів у віршах Миколи Вороного

Стаття присвячена дослідженню актуальної для сучасної методики проблемі вивчення особливостей авторського твору; та проблемі принципів і форм звукової організації поетичного тексту. Головна увага у статті зосереджена на описі какофонії та ономотопеї, їх видів, ролі у створенні поетичних образів у ліричних текстах українського поета першої половини ХХ ст. Миколи Вороного. На основі віршованих творів митця проаналізовано функції поданих фоностилістичних засобів в індивідуальному стилі письменника.

Ключові слова: методика вивчення твору, фоностилістика, звук, какофонія, ономотопея, поетичний образ.

Кабыш М. Ю. Изучение какофонии и ономотопеи как средств создания поэтических образов в стихах Николая Вороного

Статья посвящена исследованию актуальной для современной методики проблеме изучения особенностей авторского произведения; а также проблеме принципов и форм звуковой организации поэтического текста. Главное внимание в статье сосредоточено на описании какофонии и ономотопеи, их видов, роли в создании поэтических образов в лирических текстах украинского поэта первой половины ХХ в. Николая Вороного. На основе стихотворных произведений художника проанализированы функции поданных фоностилістических средств в индивидуальном стиле писателя.

Ключевые слова: методика изучения произведения, фоностилістика, звук, какофония, ономотопея, поэтический образ.

Kabysh M. Study of cacophony and onomatopoeia as means of creation of poetic images in poems by Mykola Voronoi

The article is devoted to the study of the problem of studying the peculiarities of the author's work, which is relevant for modern methods; researching the actual for the modern linguistics problem of the principles and forms of sound organising the text. The main attention in the article is focused on the description of cacophony and onomatopoeia, its types, the role of creating poetic images in lyrical texts of the Ukrainian poet of the first half of the twentieth century Nikolai Voronoi. Based on the poetic works of the artist, the functions of the phonomistic means presented in the individual style of the writer are analyzed.

Key words: method of studying a work, phonostylistics, sound, cacophony, onomatopoeia, poetic image.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.04.2018 р.
Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 378.12.013:

Каліш В. А.

**ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ
ЕСТЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИВЧЕННЯ МОВИ У
ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ
МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ**

У сучасному українському суспільстві особливої актуальності набуває проблема культури спілкування, яка передбачає не лише дотримання літературних норм, правил етикету і комунікативної поведінки у відповідних дискурсах, а й уміння досягати краси й образності висловлювання. Усвідомлена естетична мовна поведінка, мовне чуття, мовний смак, на переконання Л. І. Мацько, є важливими складниками мовної особистості [4, с. 27].

Особливої значущості, на наш погляд, набуває проблема формування у майбутніх учителів мовно-естетичної свідомості, відчуття краси мови, мовного смаку як складників естетичного виховання особистості.

Проблема естетичного підходу до вивчення мови як важливого суспільного явища та до її одиниць, категорій і явищ тісно пов'язана з розглядом ролі і місця естетичної функції мови, яка органічно притаманна їй. Ураховуючи те, що в шкільній і у вишівській мовній освіті більша увага приділяється розгляду мови як комунікативно-когнітивного явища, уважаємо застосування естетичного підходу до вивчення мови студентами-філологами актуальним. Як зазначає З. Бакум, учителям важливо усвідомити, що розуміння школярами естетичної функції мови передбачає формування в учнів уявлення про поліфункційність мови; сприяє активному розвитку мовного естетичного чуття, здібностей поцінювати естетичне навантаження художнього висловлювання, пояснювати мовні джерела образності та виразності; формує потребу вдосконалювати власне мовлення, наближати його до естетичних мовленнєвих норм [1, с. 182]. Отже, вирішення зазначеної в заголовку статті проблеми зорієнтоване на професійне становлення майбутніх фахівців-словесників.

Зауважимо, що теоретичним підґрунтям для нашої розвідки слугують дослідження, присвячені проблемі естетичного виховання особистості, висвітлені передусім у працях відомих учених-педагогів, зокрема К. Ушинського, В. Сухомлинського, С. Русової та ін. Значну увагу естетичному підходу до опанування мовними явищами приділяв В. Сухомлинський, який зазначав, що «...найважливіше виховне завдання полягає в тому, щоб слово з його багатогранною, радісною, облагороджуючою красою стало невичерпним джерелом і засобом пізнання прекрасного, внутрішнім духовним багатством і водночас засобом вираження цього багатства» [7, с. 545]. На думку педагога, відчування краси слова, найтонших його відтінків, розуміння його